

Innlegg holdt av Per-Christian Wandås, seniorrådgiver hos Helsedirektoratet, på webinar om rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse og deres familie, 18. januar 2022.

Hei alle sammen

Jeg heter Per-Christian Wandås og jobber som seniorrådgiver i Helsedirektoratet.

Innledning

Koronasituasjonen kan være krevende for personer med funksjonsnedsettelse, deres pårørende og for dere som jobber i tjenestene.

Målgruppen for dette webinarer og mitt innlegg er dere som er ledere og dere som jobber i det daglige med tjenestemottakere med funksjonsnedsettelse.

Dette kan omfatte tjenester til personer med syns- og hørselshemminger, bevegelsehemninger, psykiske lidelser, utviklingshemming, demens og andre.

På Helsedirektoratets nettsider finner dere Helsedirektoratets koronaveileder. Denne holdes oppdatert med aktuelle beslutninger og anbefalinger til helse- og omsorgstjenestene under pandemien. Ved endringer og andre behov, sendes også ut brev til landets kommuner med aktuelle anbefalinger.

Under pandemien har Helsedirektoratet ansvar for å gi råd og anbefalinger til helse- og omsorgstjenestene. På dette webinarer vil jeg nevne noen sentrale anbefalinger, men jeg vil samtidig understreke at de ikke blir omtalt i sin helhet og at det også er andre anbefalinger som er viktige.

Lærdom fra tidligere

Gjennom pandemien har blant annet bruker-, pasient-, og pårørendeorganisasjoner dokumentert hvordan pandemien har slått ut for ulike grupper.

Gjennom deres dokumentasjon, ser vi at konsekvensene både av smitten i samfunnet og av tiltakene som er ment for å håndtere smitten, har slått uheldig ut for noen. Særlig har konsekvensene av reduserte tjenestetilbud hatt uheldige konsekvenser for personer med funksjonsnedsettelse og for deres pårørende.

Noen har opplevd å få redusert funksjon eller økte smerter som følge av utsatt behandling, noen har opplevd å være sosialt isolerte og andre har opplevd utrygge situasjoner.

Pårørende har opplevd å få økte omsorgsoppgaver og at det har vært vanskelig å komme i kontakt med kommunen.

Nå-situasjonen og behovet for prioriteringer

Kommunens helse- og omsorgstjeneste opplever nå en stor belastning under den pågående pandemien.

Høyt sykefravær og karantene blant ansatte kan føre til redusert kapasitet i tjenestene. I slike situasjoner kan det bli nødvendig å prioritere.

For å øke kapasiteten i tjenesten på prioriterte områder, kan det bli behov for reduksjon eller kortvarig stenging av tjenestetilbud.

Det kan også være behov for å omdisponere personell til andre oppgaver.

Retten til medvirkning og informasjon ved endring av tjenestetilbud

Tjenestemottakere har rett til tilpasset informasjon og medvirkning ved utforming og gjennomføring av tjenestetilbud. Denne retten har de også under pandemien.

Dersom det er nødvendig å gjøre endringer i tjenestetilbud, må det sikres forsvarlig helsehjelp og dekning av grunnleggende behov etter en individuell vurdering av den enkeltes helsetilstand og funksjonsnivå.

Tjenestemottaker må få tilpasset informasjon.

Tjenestemottaker og eventuelt pårørende skal involveres før beslutninger fattes.

Omgjøringen av tildelingsvedtak bør være tidsavgrensede, og de opprinnelige vedtakene bør tre i kraft så snart situasjonen gjør det mulig. Omgjøringsvedtak skal som hovedregel være skriftlige.

Helsedirektoratet har utarbeidet ytterligere anbefalinger om prioritering til de kommunale helse- og omsorgstjenestene som kan leses mer om i Helsedirektoratets koronaveileder.

Anbefaling om å lage planer

Pandemien har lært oss at det er viktig med gode planer som kan iverksettes raskt ved økt smitte i samfunnet.

Kommunen må ha en beredskapsplan som omfatter tjenestemottakere med ulike funksjonsnedsettelse samt deres pårørende.

Kommunen må også sammen med den enkelte tjenestemottaker og pårørende lage en plan for tjenestetilbudet under lokale smitteutbrudd.

Planen må ta utgangspunkt i den generelle beredskapsplanen, tjenestemottakers individuelle behov og pårørendes situasjon og kapasitet til å bidra.

Sammen, så skal tiltakene i planen sikre at personen får forsvarlig hjelp.

Planen skal også sikre at pårørende har en håndterbar situasjon under det lokale utbruddet.

Planen bør omfatte:

- Hvem som er kontaktperson i tjenesten
- Hvilke tjenester som skal opprettholdes
- Mulig behov for økte helse- og omsorgstjenester i nær fremtid
- Tjenester som må startes opp hvis foreldre/pårørende med omsorgsoppgaver blir syke med covid-19
- Beskrivelse av alternativ gjennomføring eller reduksjon av tjenester i en kortere periode under utbrudd
- Aktuelle digitale løsninger for sosial kontakt, inkludert teknisk assistanse

- Trygghets- og sikkerhetstiltak hos aleneboende ved eventuell mindre sosial kontakt enn vanlig under utbrudd
- Tiltak som sikrer at pårørende med særlig tyngende omsorgsoppgaver ikke får uforsvarlig store belastninger
- Plan for normalisering av tjenesten

Formålet med en slik plan er å skape forutsigbarhet og trygghet for tjenestemottaker og pårørende, og unngå hastebeslutninger og tilfeldige prioriteringer hvis og når lokale smitteutbrudd oppstår.

Tiltak for å motvirke sosial isolasjon

Pandemien har ført til at vi har mindre kontakt med hverandre.

Selv om det ikke er lenge siden vi hadde mer kontakt, er det noen av oss som av ulike grunner har levd med betydelig sosial isolasjon over veldig lang tid nå.

Sosial isolasjon handler om mangel på meningsfull sosial kontakt. Det handler om å bli sett som menneske og ikke bare av personer som er innom for å gjøre en oppgave.

De kommunale helse- og omsorgstjenestene har et ansvar for å bidra til at sosial kontakt mellom brukere/pasienter og pårørende opprettholdes.

Når pandemien medfører begrensninger på fysisk kontakt mellom tjenestemottakere, pårørende og andre nærpå personer, bør virksomheten aktivt legge til rette for kontakt for eksempel gjennom sosiale medier eller video.

Det vil også være viktig med gode rutiner for kartlegging av hvem det er som opplever negative konsekvenser av sosial isolasjon, og det bør derfor etterspørres av helse- og omsorgspersonell.

Kommunen sørge for individuell oppfølging av tjenestemottakere som opplever sosial isolasjon på grunn covid-19-pandemien.

Dere kan lese flere forslag til aktuelle tiltak i Koronaveilederen.

Frivillige organisasjoner kan være en viktig ressurs i arbeidet med å redusere de negative konsekvensene av sosial isolasjon.

Besøk

Jeg vil også kort nevne dette med besøk.

De fleste personer med funksjonsnedsettelse som mottar kommunale helse- og omsorgstjenester, kanskje med unntak av demens, bor i egne private hjem.

Regulering av besøk i private hjem er de samme som for befolkningen for øvrig og kan bare besluttes av beboeren selv.

Dette gjelder uansett hvor det private hjemmet er lokalisert.

Private hjem kan være selvstendige boliger og samlokaliserte boliger. I enkelte tilfeller kan de være lokalisert inne i samme bygning som et sykehjem.

Den enkleste måten å skille på det på er om personen betaler husleie, eier boligen eller ikke.

Også når en tjenestemottaker bor i en privat bolig, kan det være klokt å begrense besøk i en periode.

Tjenesten bør i slike tilfeller gi råd og tilpasset informasjon om dette, slik at personen selv har et godt grunnlag for å bestemme dette.

Jeg vil også legge til at beboere i sykehjem og andre kommunale helse- og omsorgsinstitusjoner også har rett til å motta besøk.

Pårørende

Endringer i tjenestetilbud kan medføre at pårørende får økte omsorgsoppgaver.

Ansatte i kommunal helse- og omsorgstjeneste bør ha dialog og gi god og forståelig informasjon til pårørende under covid-19-epidemien, slik at de forstår bakgrunnen for smitteverntiltak og hvilke individuelle vurderinger som er lagt til grunn.

Dialog er særlig viktig under lokale smitteutbrudd, hvor strenge smittevernrutiner, reduserte tilbud, besøksrestriksjoner eller annet kan skape belastning og usikkerhet.

Tjenesten bør tilby fast kontaktperson i tjenesten og en avtale med pårørende om kontakt og informasjonsutveksling.

Informasjonen må være tilrettelagt og i samsvar med reglene om informasjon og taushetsplikt.

Avslutning

Dette var kort om noen av anbefalingene fra Helsedirektoratet.

Jeg vil oppfordre dere til å sette dere godt inn i anbefalingene i Koronaveilederen.

Dere finner Koronaveilederen på helsedirektoratet.no/veiledere/koronavirus

Anbefalingene jeg har nevnt ligger i kapittel 8 og 9

Lykke til videre med det gode arbeidet deres.

Takk for meg.